

LITTERATURGUIDE

Amanda Loft Sandegaard

Annette Herzog, Katrine Clante og Rasmus Bregnhøj

Hjertestorm

Litteraturliste til Annette Herzog, Katrine Clante og Rasmus Bregnhøj: *Hjertestorm*
© Amanda Loft Sandegaard og Høst & Søn/Rosinante & co, København 2018
1. udgave, 2018
Omslagstegning: Katrine Clante
Grafisk tilrettelæggelse: Katrine Clante

Indholdsfortegnelse

4	Indledning
5	Præsentation af værket
5	At komme rundt om bogen
5	Paratekster
7	Handlemuligheder
8	En materiel analysemodel
8	At præsentere begreberne
9	Analyse af <i>Hjertestorm</i>
10	En anderledes bog – format og handlemuligheder
11	To forsider
15	Flapper – forskel i målgruppe
17	Undervisningsforslag
18	Læringsmål
18	Sanse
19	Sammenligne
20	Skabe
20	Inspiration til andre værker
21	Litteraturliste

Indledning

I løbet af de sidste par år har digital litteratur gjort sit indtog på det litterære marked og i danskundervisningen. Bl.a. i form af lydbøger, e-bøger og litterære apps. Med fremkomsten af disse nye medier er det ikke længere nok at analysere litteraturens indhold. Også måden hvorpå indholdet præsenteres og det medie det præsenteres igennem bliver vigtige faktorer i analysen. Anderledes formuleret er det vigtigt at undersøge litteraturens kropssprog, og vi må inddrage elementer rundt om teksten for at kvalificere vores analyse.

Det gør sig ikke mindst gældende for bogformatet, som længe har været det selvfølgelige medie for litteratur og derfor ikke er blevet anset som betydningsfuldt for indholdet. Bogen har dog – ligesom de digitale medier – en særlig effekt på vores læsning og kan præsentere litteraturen på en særegen måde. Derfor foreslår denne litteraturguide, at man beskæftiger sig med bogen som medie, og at man analyserer, ikke bare indholdet, men elementerne rundt om bogen. Dette kaldes også for en materiel analyse.

I det nedenstående gives der forslag til en sådan værklæsning af den grafiske roman *Hjertestorm* i udskolingen. Litteraturguiden består af tre dele. I første del introduceres værket og de teoretiske begreber, og der gives forslag til, hvordan disse kan præsenteres for eleverne. I anden del gives en eksemplarisk analyse af *Hjertestorm* som inspiration til læreren, og i tredje og sidste del stilles konkrete forslag til opgaver i undervisningen.

Præsentation af værket

Hjertestorm er en grafisk roman skrevet af Annette Herzog og illustreret af Katrine Clante og Rasmus Bregnhøj. Historien handler om 14-årige Viola og Storm, der er forelskede i hinanden. Men det er ikke helt let, når man ikke tør sige det højt, når familien driller, og når man måske ikke forstår, hvad kærlighed og lyst er. Gennem collager, tegneseriestil, myldre billeder og sangtekster fortæller *Hjertestorm* om netop disse problemer. Og helt særligt for romanen er det, at den ene halvdel fortæller historien fra Violas synspunkt – illustreret af Katrine Clante – mens den anden halvdel fortæller historien fra Storms synspunkt – illustreret af Rasmus Bregnhøj. På denne måde kredser romanen om kærlighed og tematiserer den fra så mange vinkler som muligt.

At komme rundt om bogen

Netop vinkler er et nøgleord, når det gælder *Hjertestorm*. Bogen besidder nemlig et væld af elementer, som kan gøres til genstand for analyse – både billedligt og tekstligt. I og med at denne litteraturguide anlægger et materielt perspektiv, skal vi dog ikke have fat i tekst- og billedanalyse, men i en ny materiel analysemodel og begreberne: paratekster og handlemuligheder. Disse præsenteres herunder.

Paratekster

Begrebet paratekster stammer fra Gerard Genette, som i bogen *Paratexts* fra 1997 præsenterer og definerer det. Genettes udgangspunkt er, at en tekst sjældent står alene, idet den er omgivet af produktioner så som forfatterens navn, titel, forord og illustrationer. Disse produktioner døber han paratekster. Paratekster er altså de elementer, der præsenterer og manifesterer en tekst. Dog er paratekster ikke nødvendigvis en del af selve teksten, men befinder sig i et område midt imellem den og verden udenfor.

Derfor betegnes de også som tærsklen til bogen. En art entré, hvor man tager stilling til, om man vil gå ind eller ej. Paratekster er følgelig styrende for, om vi vælger at læse en tekst, og hvordan vi læser en tekst, da de med titel, billeder mm. udstikker rammer for vores læsning. I analysen af *Hjer-testorm* skal eleverne beskæftige sig med bogens yderste lag af paratekster. Nemlig coverets elementer og bogens format.

Når vi taler om format menes der størrelsen på bogen og hvilket materiale, den er trykt i. Dette er af interesse, eftersom forskellige formater er knyttet til forskellige konnotationer så som genre og kvalitet. I dag skelner vi mellem bøger med hårdt og blødt omslag, som hver især inddeles i to kategorier. Disse kan ses af skemaerne herunder.

	INDUNDEN	HARDBACK
Papirkvalitet	Høj	Billig
Trykkvalitet	Høj	Billig
Ryg	Hård, hæftet	Hård, limet
Omslag	Hårdt	Hårdt
Smudsomslag	Oftest med	Oftest uden

Figur 1 - Bøger med hårdt omslag (SAXO 2018)

Bøger med hårdt omslag opdeles i indbundet format og hardbackformat. Her repræsenterer det indbundne format den højeste kvalitet. Et indbundet format består nemlig af "sammensyede sider, som er påsat et omslag af stof, læder eller lignende. Titlen er typisk præget i omslaget og der er oftest et smudsomslag med grafik." (SAXO 2018) Til sammenligning har hardbacken lavere papir- og trykkvalitet, intet smudsomslag og er limet i ryggen i stedet for at være hæftet.

	HÆFTET	PAPERBACK
Papirkvalitet	Høj	Billig
Trykkvalitet	Høj	Billig
Ryg	Blød, hæftet	Blød, limet
Omslag	Stift	Blødt
Flapper	Oftest med	Oftest uden

Figur 2 - Bøger med blødt omslag (SAXO 2018)

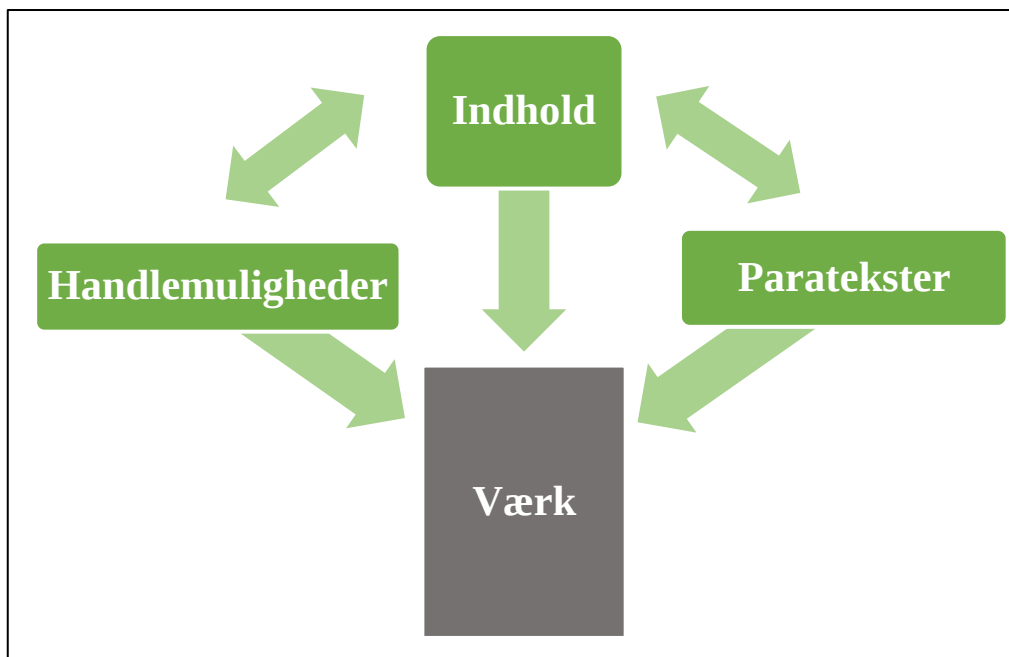
Bøger med blødt omslag inddeles i hæftet format og paperbackformat. Af disse to har det hæftede format den højeste kvalitet, da det har bedre papir- og trykkvalitet, "er syet i ryggen og er pålimet et kraftigt omslag, hvilket får den til at holde bedre." (SAXO 2018). Derudover har dette format ofte flapper til at kommunikere ekstra information om udgivelsen. Paperbacken er det billigste format, der både har blødere ryg og omslag sammenlignet med den hæftede bog. Derudover er papir- og trykkvalitet lavere, og formatet har sjældent flapper.

Handlemuligheder

Begrebet handlemuligheder er afledt af det engelske *affordances* og dækker over, de handlemuligheder et objekts materielle organisering giver i samspil med brugerens tidligere erfaringer. Dvs. hvordan man kan interagere med et medie – både baseret på design og brugerens erfaringer. Dette er relevant, da der i dag udgives flere og flere bogobjekter og bøger, som leger med deres materielle udtryk. Nogle bøger har eksempelvis udstansninger på forsiden, mens andre præsenterer teksten i en æske frem for et klassisk bogformat. Når bøger på denne måde afviger fra vores traditionelle forestillinger, udfordres vi som læsere, og vores tilgang til indholdet ændres. F.eks. kan vores læsning gå fra at være præget af vaner til at være mere nysgerrig og afsøgende.

En materiel analysemodel

I en materiel analyse drejer det sig om at analysere et værks kropssprog for dernæst at sætte det i forhold til indholdet. Til dette formål forslås nedenstående model, hvor værkets paratekster og handlemuligheder relateres til indholdet. Hermed kommer man hele vejen rundt om bogen – både i konkret og overført forstand. Elementerne kan behandles alene, i par eller alle tre på en gang.

Figur 3 - Analysemodel

At præsentere begreberne

Det kan måske synes vanskeligt at skulle introducere ovenstående model og begreber for eleverne. Der er dog tale om elementer, som eleverne i forvejen kender til, og som de gerne er opmærksomme på. Derfor skal de blot lære at benytte deres observationer i en faglig sammenhæng.

Læreren kan med fordel introducere paratekstbegrebet ved at foretage en brainstorm på klassen. Her skal eleverne i to kasser indtegne elementer, som findes på bøgernes for- og bagside. Undervejs diskuteres betydningen af

de forskellige elementer¹ så som størrelsen af forfatternavnet og placeringen af det i forhold til titlen, reklame for andre værker, prisnomineringer osv. Til sidst præsenteres paratekstbegrebet som en paraplyterm for alle de elementer, der er blevet nævnt.

Bogens handlemuligheder kan introduceres ved at lade eleverne beskrive forskellen mellem at læse en e-bog og en analog bog. Hvad kan man f.eks. gøre med den analoge bog, som er anderledes fra den digitale, og har eleverne som læsere større erfaring med det ene medie frem for det andet? Alternativt kan eleverne lave en skriveøvelse, hvor de skal forklare et rumvæsen, hvad en bog er. Hvordan læser man den, hvordan den ser ud, og hvad man kan gøre med den? På denne måde tvinges de til at se bogmediet med nye briller, og de får sat ord på bogens interaktionsmuligheder. Dette kan med fordel gives for som lektie, så eleverne i næste lektion kan diskutere, om det var svært at skrive og hvorfor.

Når begge begreber er introduceret, kan læreren forklare, hvordan paratekster og handlemuligheder tilsammen danner bogens kropssprog, og at dette har betydning for, hvordan vi tilgår dens indhold. Derpå kan selve analysen af *Hjertestorm* begyndes.

Analyse af *Hjertestorm*

Da der ikke er tradition for materielle og paratekstuelle analyser i grundskolen, udgør dette afsnit en eksemplarisk analyse, som kan bruges som inspiration til og udgangspunkt for arbejdet med *Hjertestorm*.

Analysen foretager tre nedslag og går til værks, som man naturligt vil gøre i mødet med bogen. Således bevæger den sig fra bogens handlemuligheder og format til de visuelle og til sidst de tekstuelle paratekster.

¹ Se bilag for inspiration.

En anderledes bog – format og handlemuligheder

Når man ser *Hjertestorm* for første gang, synes bogen måske ganske 'normal'. Værket er udformet som en klassisk bog og har ved første øjekast en standard størrelse og ingen særlige effekter så som udstansninger eller lignende på forsiden. Ved nærmere eftersyn bliver det dog tydeligt, at der er tale om en bog, som i høj grad forsøger at kommunikere sin kvalitet til omverdenen. Et faktum, der tydeliggøres, så snart man rører ved bogen. Her opdager man, at den er trykt i et stift omslag med flapper og er overfladebehandlet, så omslaget føles mere gummiagtigt, tykt og lækkert at røre ved end ellers. Desuden er den hæftet i ryggen frem for at være limet, hvorfor der er tale om et såkaldt hæftet format. Det hæftede format befinder sig kvalitetsmæssigt mellem det indbundne format og paperbacken, men er nærmere det indbundne, da papirkvaliteten for disse to formater er højere. Dette stemmer godt overens med det faktum, at værket er en grafisk roman. Det giver ganske enkelt god mening, at et værk med fokus på det visuelle præsenterer sig mere 'lækkert' for læseren. På denne måde markerer bogen sig altså som anderledes.

Også i forhold til handlemuligheder leger værket med sit udtryk. Romanen er som sagt udformet som et klassisk bogformat og indikerer herved, at den skal læses fra første til sidste side, ganske som vi er vant til. Dette er dog ikke tilfældet, for vender man bogen om for at læse bagsideteksten, finder man i stedet endnu en forside – blot vendt på hovedet og påtrykt titlen *Stormhjerte* (se figur 4).

Figur 4 - Hjertestorm. Opslået.

Hermed gøres vi som brugere opmærksom på, at bogen skal læses anderledes end først antaget, og vores opfattelse af bogmediet udfordres. Efter- som både billede og titel repræsenterer en art omvendingsmotiv, må man som læser gå ud fra, at bogen kan læses både forfra og bagfra. Åbner man bogen, vil man da også opdage, at de første 63 sider vender som forsiden, mens de næste 63 vender som bagsiden, samt at sidetallene først tæller op til 63 for derefter at tælle ned igen. Følgelig skal bogen først læses fra den ende til midten, for dernæst at vendes om og læses igen. Denne gang fra den anden ende til midten. Alt i alt markerer bogens format og handlemuligheder altså, at bogen er eksperimenterende og besidder en vis kvalitet.

To forsider

Hjertestorm er som sagt todelt og har to forskellige forsider. Det er derfor relevant at foretage en analyse af de to forsider i forhold til hinanden.

Den mest åbenlyse forskel på de to forsider er antallet af billedlige elementer. Hvor *Stormhjerter* blot viser en dreng og en pige omkranset af en grå sky, viser *Hjertestorm* en ung pige siddende foran et åbent vindue omkranset af billeder sat op som på en opslagstavle. Her hænger både et anatomisk billede af et hjerte, emojis, et billede af en banan, en vulkan og meget mere. Selv tapetet bagved er mønstret med motiver af grene, blade og fugle.

Alle disse elementer kan på den ene eller den anden måde relateres til bogens indhold og er med til at understrege de mange vinkler, der anlægges på kærligheden. F.eks. giver hjertet os et praj om, at bogen ikke kun rummer en romantiseret fortælling om to teenagere. Den fokuserer lige så meget på den biologiske og videnskabelige side af kærligheden. Det samme kan læses ud af billedet af de to snegle, der parrer sig på vinduets venstre side eller i billedet af hjernen på højre side. Vulkanen og bananen nederst til højre kan læses som billeder på fallos, og terningen lige til højre for titlen er bemærkelsesværdigt nok landet på seks, hvilket kan pege på den mere seksuelle del af kærligheden. Sådan kunne man blive ved.

Billederne kan dog også læses som en samlet entitet. På et symbolsk plan udgør de i så fald en metafor for de mange tanker, Viola gør sig om kærligheden i løbet af narrativet. Dette falder fint i tråd med titlen *Hjertestorm*, som giver allusioner til den hvirvlende og forvirrende fornemmelse af at være forelsket. En fornemmelse, som på forsiden gengives af træerne, der blæser uden for vinduet og vinden i pigens hår. På et mere konkret plan, illustrerer de mange billeder en teenagepigens værelse og henvender sig paratekstuel til piger, som kan genkende sig selv heri. De mange elementer på forsiden tegner således et billede af livet som teenager både fysisk og psykisk, konkret og symbolsk.

Også måden, hvorpå forlagsnavnet samt forfatterens og illustratorens navn er gengivet, alluderer til teenagelivet. De er alle trykt på små lapper af hvidt, linjeret papir, der ser ud til at være revet ud af et hæfte. Derudover

er de skrevet med en art dobbelthåndskrift, som man kunne forestille sig er blevet skriblet i et skolehæfte i løbet af en kedelig skoletime. Ydermere er bogstaverne skrevet på tværs af linjerne i stedet for at følge dem. En observation, hvori der kan indlæses en vis mængde teenageoprør, men som også blot kan være udtryk for, at navnene på denne måde står bedre frem.

Titlen, der er placeret nederst på siden og lidt på skrå, står ligeledes skrevet på linjeret papir. Her er farven dog mørknet og håndskriften er mere nedkradset og skraveret sammenlignet med de omhyggelige dobbeltbogstaver fra de tre andre lapper. På den venstre kant kan vi se, præcis hvor lappen er revet ud, og på denne lap følger bogstaverne faktisk linjerne. Dette giver den et andet udtryk end de andre lapper, hvilket højst sandsynligt skyldes, at den skal fremtræde tydeligt som titel. Lapperne som sådan og titel-lappen især kan dog også henvise til højdepunktet i midten af romanen, hvor Viola og Storm aftaler at skrive et brev til hinanden om, hvordan de har det. Her bliver Viola meget frustreret og må smide flere forslag ud, inden hun er tilfreds. Det mere mørke og frustrerede look kan altså referere frem hertil. Således kan det konkluderes, at *Hjertestorms* forside rummer et væld af informationer kommunikeret gennem de visuelle elementer. Dog kan det være svært at afkode disse uden først at have kendskab til romanens indhold. På overfladen er *Hjertestorms* forside altså primært en angivelse af målgruppe, mens den først på et dybere plan er relateret til indholdet.

Anderledes forholder det sig for *Stormhjertes* forside, der med sit simple billedunivers fortæller mere direkte om værkets narrativ. Her har vi ikke længere en pige i front men en ung mand med et hjerteformet hul i brystet. Bag ham ses en pige, hvis hår strømmer igennem drengens hjerte, mens hun går forbi og genert men tydeligt kigger tilbage mod ham. Også drengen kigger i pigens retning, og de rødmer begge let. Rundt om dem er en grå sky, der danner en hjerteform, og symbolikken er svær at tage fejl af. Der er regulært tale om et stormhjerte – et hjerte lavet af de grå stormskyer.

Samtidig stormer pigens hår gennem drengens hjerte, og ved man, at drengens navn er Storm, er det ikke svært at gætte, hvilken slags historie man skal til at læse. Alt peger tydeligt på et kærlighedstema.

Om symbolikken bevidst er gjort mere simpel og tydelig på *Stormhjerte* er svært at sige. Men også titel forfatter og illustratørnavn er angivet mere enkelt i grøn-gule kasser øverst på siden, hvorfor der generelt er tale om en mere forsimplet æstetik. Vil man læse dette i kønskritisk perspektiv, kan forskellen på forsiderne ses som et udtryk for forskellen mellem kønnene og deres oplevelse af kærlighed. Et argument, der kan tillægges yderligere vægt, fordi forsiderne er tegnet af henholdsvis en kvindelig og mandlig illustrator. Dette taget i betragtning er det interessant at diskutere, hvorfor netop den kvindelige version er endt på forsiden traditionelle plads, mens *Stormhjerte* er henvist til det, der traditionelt fungerer som bagside.

Her vil nogen måske protestere og mene, at bogen kan læses fra begge ender og dermed ikke har én forside, der er prioriteret over en anden. Dog taler en række paratekstuelle elementer klart for, at *Hjertestorm* fungerer som den egentlige forside. Bl.a. kan man på *Stormhjerte*-forsiden finde en strekkode i det ene hjørne. Et paratekstuel element, der sædvanligvis er forbeholdt bagsiden. Ligeledes er bogens ryg påtrykt titlen *Hjertestorm*, og skriftretningen er afpasset, så bogen i en bogreol kun kan stå med *Hjertestorm* som den naturlige forside. Men hvorfor forholdet det sig sådan?

Egentlig kunne man argumentere for, at *Stormhjerte* havde gjort sig bedre som forside. Billedet rummer færre elementer og står derfor rent visuelt stærkere og mere ikonisk. Samtidig giver det, som før nævnt, en mere direkte idé om bogens indhold. Til sammenligning er *Hjertestorm* sværere at afkode men rummer billedlig information, der svarer til en hel bagsidetekst. I denne kontekst må det formodes, at *Hjertestorm* er valgt som forside, fordi værket primært henvender sig til piger frem for drenge. Alene ordet "hjerte" i titlen kan bruges som argument herfor, i og med at ordet

ofte associeres med kærlighedsfortællinger, som igen associeres med piger som målgruppe. For at vende tilbage til forskellene mellem de to forsider, er det desuden bemærkelsesværdigt, at pigen på *Hjertestorm* kigger ud mod læseren, så man får øjenkontakt med hende, mens parret på *Stormhjerter* har blikretning mod hinanden. Dette er med til at give en mere direkte henvendelse til pigerne. Andre vil måske bemærke de to kvindenavne på forsiden og derudfra konkludere, at bogen er henvendt til samme køn. Noget kunne altså tyde på, at værket generelt er markedsført mod teenagepiger. Dette billede ændrer sig dog, når vi undersøger de tekstuelle paratekster nærmere.

Flapper – forskel i målgruppe

De tekstuelle paratekster udgøres i dette tilfælde af teksten på værkets to flapper. Denne er med til at angive, hvem bogen henvender sig til, og det er her, vi ser en forskydning i forhold til de billedlige paratekster. Hvor parateksterne visuelt og billedligt peger på teenagepigen som den intendede læser, peger de nemlig tekstuel på, at værket skal formidles af en voksen læser.

Denne forskydning kan først og fremmest læses ud af sprogbrugen. Åbner man bogens forreste flap står der f.eks. følgende:

Hvad er kærlighed for noget? Hvordan opstår den, hvorfor føles den så overvældende, og hvem forelsker man sig egentlig i? I gennem klassisk tegneseriestil, collager, sangtekster og myldrebilleder afdækkes det, hvordan forelskelsen opleves ens og alligevel så forskelligt af drenge og piger. Bogen kan nemlig læses fra begge ender, og mens Katrine Clante viser os kærlighedshistorien fra Violas synsvinkel, leder Rasmus Bregnhøj os gennem den samme historie, sådan som Storm oplever den.

Mens de to første og den sidste sætning sagtens kunne henvende sig til den unge læsere, forholder det sig anderledes for den fremhævede sætning. Med sit fokus på bogens formsprog og et ord som "afdækkes" retter den

sig i højere grad mod lærere, som kunne ønske at arbejde med bogen i undervisningen og derfor har brug for et overblik over, hvad man analytisk kan tage fat i.

På forreste flap finder man en henvisning til et tidligere værk af Katrine Clante og Annette Herzog. Nemlig *Pssst!*, der også omhandler Viola men i en yngre udgave, end den vi møder i *Hjertestorm*. Det fremhæves, at *Pssst!* er prisbelønnet, og bladrer man om til flappen på bagsiden, finder man seks anmeldelser af værket skrevet af varierende danske aviser, et online magasin for tegneserier og en side for skolebiblioteker. Alene det faktum, at *Pssst!* kobles til skoler, understreger forskellen i målgruppe. Derudover er avisen ikke et medie, som de unge læsere er i berøring med til daglig. Anmeldelserne kan naturligvis være lagt ud på nettet med mulighed for at støde på dem via sociale medier, men børn og unge har ikke for vane at læse netaviser eller nyhedshistorier i deres fritid, hvorfor det synes usandsynligt, at anmeldelserne er rettet mod dem.

Sproget i anmeldelserne er endvidere tydeligt rettet mod voksne. Som eksempler kan nævnes:

Alt lykkes i denne vidunderlige grafiske roman om det forpuppede pigeliv, der spørger: Hvem er man, når man ikke længere er sig selv – og endnu ikke er den, man er ved at blive?
- Kristeligt Dagblad

Findes der mon stadig nogen, der betragter tegneserier som underlødigt tidsspilde, der forhindrer børn i at lære noget fornuftigt? I så fald er den grafiske roman "Pssst!" et godt modargument at møde dem med.
***** - Fyens Stiftstidende

Formuleringer som "det forpuppede pigeliv" og "underlødigt tidsspilde" stemmer ikke overens med det sprog, teenagere bruger. Derudover viser særligt Fyens Stiftstidendes anmeldelse tegn på at henvende sig til voksne

i kraft af deres omtale af børn som nogen, der skal lære noget fornuftigt. For det første vil teenagere sjældent omtale sig selv som børn, og for det andet giver anmeldelsen udtryk for et gammeldags børnesyn, hvor læsning ikke finder sted for fornøjelsen men for dannelsens skyld. Fokus ligger med andre ord på, hvordan bogen kan bruges i undervisningssammenhæng og ikke i fritiden. Selvom den visuelle paratekst i høj grad peger på teenageren som modtager, peger den altså tekstuel i en ganske anden retning og tegner et billede af en bog, der med sin høje formmæssige kvalitet og eksperimenterende materialitet snarere henvender sig til skolebrug end fritidslæsning.

Med *Hjertestorm* ser vi altså, at parateksterne vinkler værket i to forskellige retninger afhængig af om fokus lægges på det visuelle eller tekstuelle. *Hjertestorm* er således et værk, der på den ene side har en stærk henvendelse til den 10-14-årige læser via indhold og visuelt udtryk, mens den tekstuel henvender sig til en litteraturformidler. Netop derfor er værket interessant at analysere i en materiel sammenhæng.

Undervisningsforslag

I nedenstående undervisningsforslag kan eleverne arbejde med kompetenceområderne læsning og fremstilling. Desuden vil forløbet trække tråde til færdigheds- og vidensområdet: it og kommunikation.

Forløbet centrerer sig om at vurdere målgruppe og genre ud fra bogens forskellige modaliteter. Dvs. såvel tekst og billeder som format, materiale og grafik. Eleverne skal kunne identificere de forskellige virkemidler, analysere dem i sammenhæng og sætte det i relation til konteksten. Dvs. at eleverne under 'læsning' særligt arbejder med færdigheds- og vidensområderne: forberedelse, sprogforståelse og sammenhæng.

Derudover skal eleverne selv forsøge at skabe elementerne rundt om bogen – evt. i samarbejde med faget håndværk og design. Her skal de være i stand til at vurdere, hvilke virkemidler, der understøtter produktionen og benytte viden om PR og lancering til at tilrettelægge processen. Dvs. at de kommer igennem stort set alle færdigheds- og vidensområder under 'fremstilling'.

I værklæsningen bør der generelt være fokus på, at elevernes visuelle kompetencer sættes i spil og på, at analysen er anvendelig uden for klasseværelset. Derfor foreslår litteraturguiden, at strukturere forløbet omkring de tre faser: sanse, sammenligne og skabe (Henkel 2017).

Læringsmål

- ◆ Eleven har viden om begreberne paratekster og handlemuligheder.
- ◆ Eleven kan identificere elementer på bogens omslag og vurdere deres betydning for indhold, genre og målgruppe.
- ◆ Eleven kan identificere bogens handlemuligheder og vurdere deres betydning for indhold, genre og målgruppe.
- ◆ Eleven kan foretage en kritisk vurdering af bogens kropssprog i forhold til indholdet.

Sanse

Før eleverne læser romanen, skal de undersøge dens ydre. Man kan enten lade eleverne undersøge bogen bredt ved at bede dem notere de ting, som de særligt lægger mærke til, hvorfor, og hvad det gør ved deres forestilling om indholdet. Alternativt kan eleverne inddeles i par og diskutere nedenstående spørgsmål. Under alle omstændigheder bør eleverne efter denne fase notere, hvilke forventninger de har til indholdet, og hvilken indstilling de læser indholdet med.

- ◆ **Format**
 - Hvilket materiale er bogen trykt i? Hvordan føles det?
 - Hvordan er den indbundet? Hæftet, paperback, indbunden eller hardback?
 - Kan du komme i tanke om andre bøger, der har samme format?
 - Hvad fortæller det dig om bogens kvalitet og indhold?
- ◆ **Handlemuligheder**
 - *Hjertestorm* har to forsider og ingen bagsidetekst. Hvilken effekt har det, og hvad tror du, det betyder for indholdet?
- ◆ **To forsider**
 - Undersøg de to forsider: Hvad er forskellen på dem? Hvilke paratekstuelle elementer kan du finde?
 - Hvorfor er *Hjertestorm* brugt som forside og ikke *Stormhjerte*?
- ◆ **Målgruppe**
 - Undersøg hvilken målgruppe bogen henvender sig til. Kig først på de visuelle paratekster på forsiderne og dernæst på de tekstuelle paratekster på bogens flapper. Henvender de to typer paratekster sig til samme målgruppe?

Sammenligne

Eleverne læser nu bogens indhold og sammenligner deres indtryk med noter fra den sansende fase.

- ◆ **Sammenhæng mellem indhold, paratekster og handlemuligheder**
 - Diskutér: Stemmer din læsning af indholdet overens med det indtryk du havde fået af bogen? Hvorfor/hvorfor ikke?

Skabe

Ud fra ovenstående diskussion skal eleverne nå frem til andre måder, bogen kunne have præsenteret sig selv på. Dette kan gøres med udgangspunkt i, hvordan eleverne mener, bogen *burde* have set ud, eller ved at bede eleverne lave forsiden om, så den kommunikerer en anden målgruppe og genre. Det essentielle er, at de både indtænker handlemuligheder og paratekster. Det er altså tilladt at lave mediet om, så der ikke længere er tale om en analog bog men om en multimodal fortælling. For at styre processen bedst muligt, anbefales det, at eleverne inddeles i grupper og får klare retningslinjer for, hvordan de skal moderere bogens udtryk.

Afslutningsvis kan eleverne præsentere produkterne for hinanden og gætte, hvordan de andre grupper er blevet bedt om at ændre værkets kropssprog.

Inspiration til andre værker

Har du fået blod på tanden ift. at arbejde med den materielle analysemodel som supplement til den traditionelle tekstanalyse, følger her en liste over værker, som er oplagte at inddrage:

Bøgh, Kenneth og Lars Gabel (2017): »Skæbnemageren«. Høst & Søn.

Eken, Ceceilie og Malene Reynolds Laugesen (2016): »V«. Høst & Søn.

Lea, Synne og Stian Hole (2014): »Nattevagt«. Høst & Søn.

Matthesen, Anders (2016): »Ternet ninja«. Høst & Søn.

Litteraturliste

Henkel, Ayoe Quist (2017): »Mellemværender: litteratur for børn og unge midt i en medie-tid: intermedialitet, materialitet og litteraturredidaktiske perspektiver«. Aarhus: Center for Børns Litteratur og Medier.

Herzog, Annette, Katrine Clante og Rasmus Bregnhøi (2017): »Hjertestorm«. Høst & Søn.

SAXO. 2018. *Indbindingstyper og formater*.

<https://www.saxo.com/dk/page/product-bin-ding-and-format-info>.

Bilag – Inspiration til gennemgang af paratekster

Titel

- ◆ Bogens navn og evt. undertitel.
- ◆ Kan enten være sigende eller vildledende ift. bogens indhold.
- ◆ I nogle tilfælde hjælper forsideillustrationen med at forklare titlen.

Forsideillustration

- ◆ Bogens forsideillustration kan f.eks. være grafisk, tegnet eller naturalistisk.
- ◆ Illustrationen har stor betydning for, hvordan vi læser titlen og senere indholdet.
- ◆ Hvis forsiden er naturalistisk, og der er brugt billeder af rigtige mennesker, præger dette vores forestilling om personerne i bogen.
- ◆ Hvis forsiden er mere grafisk, giver det ofte en mere åben tilgang til bogens indhold.
- ◆ Hvis en forside er tegnet, kan det give konnotationer til børnebøger eller tegneserier.
- ◆ Forsiden kan også trække på æstetik fra andre værker. Enten værker af samme forfatter, så der opbygges genkendelighed, eller værker, hvor indhold, målgruppe og genre minder om hinanden.

Forfatternavn (+ billede og tekst)

- ◆ Forfatterens navn og billede fortæller, hvem der har skrevet bogen.
- ◆ Det kan have betydning, hvilket køn forfatteren har, og om man kender forfatteren i forvejen.
- ◆ Et billede kan illustrere forfatterens personlighed og alder og kan dermed påvirke vores opfattelse af vedkommende. Ser forfatteren f.eks. meget alvorlig ud på sit billede eller smiler vedkommende?
- ◆ Hvis der er skrevet en tekst om forfatteren kan denne ligeledes fortælle om vedkommendes personlighed og erfaringer.

- ◆ Teksten betyder ofte noget for, hvordan vi opfatter forfatterens troværdighed og evner.
- ◆ I flere tilfælde er der trykt en tekst over forfatternavnet, der fremhæver andre værker af forfatteren. Dette kan tydeliggøre, hvad forfatteren gerne vil genkendes for.
- ◆ Forfatternavnet er også interessant ift. titlen. I nogle tilfælde er forfatternavnet mere i fokus end titlen. F.eks. ved hjælp af placering, størrelse og skriftfarve.

Forlag

- ◆ Forskellige forlag har forskellige udgivelsesprofiler.
- ◆ Er forlaget f.eks. stort, lille, niche, anerkendt eller kommercielt?
- ◆ Har man ikke i forvejen viden herom, kan man undersøge, hvilke bøger, forlaget ellers har udgivet.

Genrebetegnelse

- ◆ Genrebetegnelsen fortæller, hvordan bogen gerne vil opfattes. Lidt som en brugsanvisning.
- ◆ Dvs. at den guider vores læsning af indholdet, før vi overhovedet åbner bogen.

Bagsidetekst

- ◆ Bagsideteksten fortæller, hvad bogen handler om og giver os en fornemmelse af dens målgruppe, stil og genre.
- ◆ Teksten er som regel skrevet af forlaget og har til formål at skabe spænding omkring narrativet, så vi køber bogen. På denne måde fungerer den som salgsargument.

Anmeldelser

- ◆ Anmeldelser giver en smagsdom af værket.
- ◆ De er udvalgt, så de er så positive som muligt.

- ◆ De dårlige anmeldelser kommer ikke med, og citaterne er tit klippet til, så konteksten er fjernet.
- ◆ Anmeldelsernes oprindelse kan sige noget om, hvilken målgruppe bogen henvender sig til. Er anmeldelsen f.eks. fra en avis, en fanside eller en hjemmeside for skolelærere?
- ◆ Også anmeldelsernes sprog kan sige noget om, hvilken målgruppe bogen henvender sig til.
- ◆ Anmeldelserne giver en idé om værkets kvalitet og fungerer tydeligt som salgsargument.

Blurbs

- ◆ Blurbs er smagsdomme skrevet af andre forfattere.
- ◆ De giver et indtryk af værkets kvalitet og knytter en etableret forfatter hertil. På denne måde fungerer de som salgsargumenter.
- ◆ Blurb-forfatteren er ofte udvalgt, så vedkommende skriver i samme genre som forfatteren til det nye værk. F.eks. har John Green skrevet mange blurbs til young adult-bøger. Herved indgår blurben i opbygningen af brand.
- ◆ Blurbs bliver skrevet specifikt til den nye bog og er altså *ikke* et uddrag af en anmeldelse. Der er tale om bestillingsarbejde, og blurben bliver *kun* trykt, hvis den er positiv.

Stregkode

- ◆ Stregkoden gør opmærksom på, at bogen er et kommercielt objekt. Dvs. noget der skal sælges, og som skal give både forlag og forfatter penge.

Fravær af elementer

- ◆ Fravær af paratekstuelle elementer har også betydning.
- ◆ Er der f.eks. ingen genrebetegnelse eller forsideillustration, kan det give en mere åben tilgang til værket.